

Rammeverk for miljø og bærekraft i spesialisthelsetjenesten

«Spesialisthelsetjenesten skal være ledende i sitt arbeid med miljø og bærekraft, og fremme god helse gjennom miljøvennlig drift.»

HELSE NORD

HELSE MIDT-NORGE

HELSE VEST

HELSE SØR-ØST

Innholdsfortegnelse

Formål	3
Organisering	3
Ansvar og omfang	3
Sentrale føringer	4
Felles policy	4
Aktsomhetsvurderinger	4
Klima og helse	5
COP 26 Helseprogram	5
Felles klima- og miljømål 2030	6
Lokale mål	8
Klimaregnskap	9
Miljøledelse	10
Internrevisjoner	11
Evaluering	11

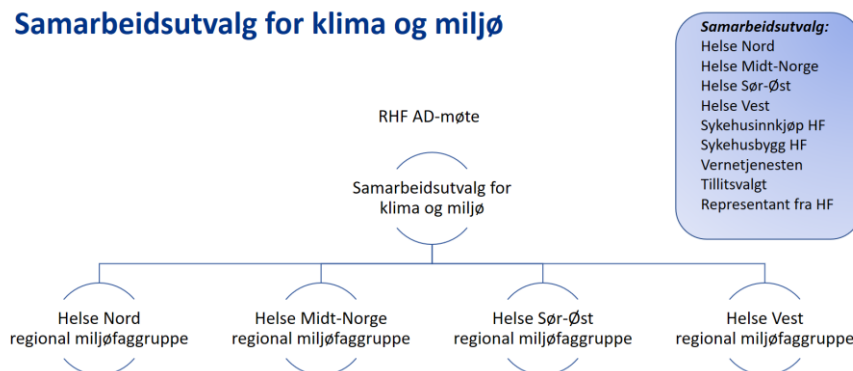
Formål

Rammeverk for miljø- og bærekraft i spesialisthelsetjenesten skal bidra til å strukturere og samordne arbeidet med miljø- og bærekraft i helseforetakene for å fremme god helse og redusere klimautslipp gjennom miljøvennlig drift.

Hensikten er å styrke innsatsen lokalt, regionalt og nasjonalt ved felles målområder, forankringsprosesser og aktiviteter.

Organisering

Samarbeidsutvalg for klima og miljø

Ansvar og omfang

Rammeverk for miljø og bærekraft i spesialisthelsetjenesten gjelder for helseforetakene i Helse Nord, Helse Midt-Norge, Helse Sør-Øst, Helse Vest og de felleseide selskapene. Det anbefales at de private ideelle sykehusene som regionene har avtaler med slutter seg til rammeverket.

Rammeverk for miljø og bærekraft i spesialisthelsetjenesten

Grønt sykehus

Årlige tverregionale aktiviteter:	Årlige aktiviteter i helseforetakene:
<ul style="list-style-type: none"> Felles klima- og miljømål Klimaregnskap Rapport for samfunnsansvar Oppfølgingsmøte RHF-HF Miljø- og klimakonferanse Miljø- og klimaforum Regionale miljøfaggrupper Internrevisjon * Evaluering og revidering av felles aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> Lokale mål Miljøledelse* Rapportering til HF-styre

*Fra 2022 frivillig med ekstern revisjon ISO 14001. HF som viderefører ekstern revisjon deltar ikke i regionale internrevisjoner.

Årlige tverregionale aktiviteter følges opp av samarbeidsutvalget for klima- og miljø

Helseforetaket er ansvarlig for at det arbeides systematisk med miljøledelse i linjeledelsen i henhold til kravene og systematikken i ISO 14001. Forbedringssystematikken i ISO 14001 standarden skal videreføres og integreres i ordinær virksomhetsstyring i helseforetakene. Helseforetakene vurderer selv om det er hensiktsmessig å gjennomføre tredjepartsrevisjon av miljøledelsessystemet med eksternt revisjonsselskap.

Miljørådgiver/koordinator følger årlig opp prosessene i miljøledelsessystemet. Helseforetakene er ansvarlig for at det prioriteres tilstrekkelig ressurser til arbeidet med miljøledelse, og at det budsjetteres med midler til lokale miljø- og bærekraftstiltak.

Spesialisthelsetjenestens årlige rapport for samfunnsansvar skal behandles i styrene i helseforetakene, de regionale helseforetakene og i de felleseide selskapene.

På regionalt nivå vil klima og miljø være årlig tema i andre tertial i oppfølgingsmøter mellom ledelsen i helseforetak og regionale helseforetak. I oppfølgingsmøte vil det være naturlig å følge opp felles klima- og miljømål, funn fra internrevisjoner, tilstrekkelige ressurser, sentrale prosjekter og eventuelle utfordringer.

Det interregionale samarbeidsutvalget for klima og miljø i spesialisthelsetjenesten «Grønt sykehus» skal legge til rette for samhandling på tvers av regionene. Samarbeidsutvalget skal årlig utarbeide *Spesialisthelsetjenestens rapport for samfunnsansvar*, arrangere *Miljø- og klimakonferanse* og *Miljø- og klimaforum*. Ved behov skal det arrangeres felles opplæring og kurs. Samarbeidsutvalget skal koordinere felles problemstillinger og utarbeide felles maler og vedlikeholde felles miljøpolicy.

Sentrale føringer og lovverk

Helseforetakene skal etterleve lover og forskrifter og nasjonale føringer knyttet til miljø og bærekraft. Miljø og bærekraft er tema i sentrale styrende dokumenter og strategier på flere fagområder nasjonalt, regionalt og lokalt. For å ivareta en oppdatert oversikt over enhver tid gjeldende krav og føringer utarbeides det årlig oversikt over sentrale føringer. De regionale helseforetakene er ansvarlige for å oppdatere oversiktene årlig. Se vedlegg.

Felles policy

Rammeverk for miljø og bærekraft skal støtte opp om felles policy for spesialisthelsetjenesten: *Spesialisthelsetjenesten skal være ledende i sitt arbeid med miljø og bærekraft, og fremme god helse gjennom miljøvennlig drift.*

Aktsomhetsvurderinger

Statens eierutøvelse skal bidra til å nå statens mål på en bærekraftig og ansvarlig måte. Staten forventer at selskapene er ledende i arbeidet for å være ansvarlige virksomheter og at de skal gjennomføre aktsomhetsvurderinger i tråd med anerkjente metoder for å identifisere og håndtere risiko som virksomheten påfører samfunn, mennesker, miljø og klima.

Klima og helse

Verdens helseorganisasjon slår fast at klimaendringene er den største helsetrusselen vi står foran. Norges befolkning har generelt god helse, og helsemessig står vi relativt godt rustet mot virkninger av klimaendringer. Likevel vil mer nedbør, hetebølger og tørkeperioder få betydning for helsen vår. Klimaendringer kan påvirke den fysiske og psykiske helsen i befolkningen på flere måter; fra luftveis- og hjerte- og karsykdom, allergi, skader og død knyttet til ekstreme værhendelser, til endringer i utbredelse og geografisk fordeling av smittsomme sykdommer og antimikrobiell resistens.

COP 26 Helseprogram

Klimaendringer er en global utfordring og internasjonalt samarbeid er avgjørende for å nå målene i Parisavtalen. Under FNs klimakonferanse i Glasgow i 2021 ga Norge sin tilslutning til FNs helse og klimaprogram som innebærer følgende mål:

1. Gjennomføre en nasjonal analyse av sårbarhet og tilpasningsbehov relatert til klimaendringer og helse innen utgangen av 2022.
2. Gjennomføre en utvidet evaluering av status for klimagassutslipp fra helsesektoren innen utgangen av 2022.
3. Etablere et veikart for en lavutslipps helsesektor i samarbeid med stat, kommuner og relevante aktører, tentativt innen utgangen av 2023. Veikartet skal gi retning mot en bærekraftig lavutslipps helsesektor innen 2050 og en klimanøytral drift i helseforetakene innen 2045.

Samarbeidsutvalget vil bidra til oppfølging av målene i COP 26 helseprogram i samarbeid med andre aktuelle aktører.

Felles klima- og miljømål 2022-2030

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Bærekraftig utvikling handler om å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge fremtidige generasjoners muligheter til å dekke sine behov. Bærekraftsmålene gjelder for alle land i verden, og regjeringen har forpliktet Norge til å arbeide for å nå målene.

Høsten 2021 vedtok de fire helseregionene felles klima og miljø-mål for spesialisthelsetjenesten¹:

Klima- og miljømålene presenteres kort under. For mer detaljerte beskrivelser av hver enkelt indikator, se vedlagt indikator-katalog.

God helse og livskvalitet

Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle uansett alder er i tråd med spesialisthelsetjenestens visjon om gode og likeverdige helsetjenester til alle som trenger det, når de trenger det, uavhengig av alder, bosted, etnisk bakgrunn, kjønn og økonomi. Helsetjenesteassosierte infeksjoner (HAI) er komplikasjoner som følger av alle typer sykehusinnleggelse. HAI påfører pasienter ekstra lidelser og er ressurskrevende for sykehusdrift, blant annet relatert til ekstra liggedøgn og ekstra bruk av antibiotika. En stor andel av HAI kan forebygges. Redusert HAI vil bidra til redusert forbruk som igjen bidrar til reduserte utslipp.

¹ Statens veileder for samfunnsøkonomiske analyser skal legges til grunn for tiltak som iverksettes for å ivareta kost-nytte vurdering.

Rent vann og gode sanitærforhold

I 2021 ble det etablert et Europeisk samarbeid om en felles standardisert liste over kjemikalier som man ønsker å unngå i produkter i bruk i helsevesenet. Spesialisthelsetjenesten er med i samarbeidet med mål om at en standardisering bidrar til å skape et bedre samspill mellom innkjøpsorganer og leverandører om utfasing av skadelige kjemikalier. Helseforetakene i Norge har felles mål om at andel produkter uten helse- og miljøskadelige stoffer skal være 75 prosent innen 2030. Produktene som benyttes i sykehus skal være produsert på en måte som beskytter pasienten, ansatte på sykehus og i leverandørkjeden, og miljøet.

Ren energi for alle

Energiforbruk i sykehus er den største enkeltfaktoren av direkte klimagassutslipp fra spesialisthelsetjenesten. Med et europeisk energimarked er det ikke lenger slik at strømmen i stikkontakten er ren vannkraft. Det betyr at et av de viktigste bidragene til klimagassreduksjon for sykehusene blir å redusere forbruk av energi. Redusere energiforbruk med 20 prosent innen 2030, og øke andelen gjenvinningskraft er felles målsetning for alle landets helseforetak. Gjenvinningskraft er kraft produsert av varmetap i norsk industri. Dette er energi som normalt ville ha gått tapt hvis ikke energien hadde blitt ivaretatt av den enkelte bedrift ved hjelp av energigjenvinningsanlegg.

Anstendig arbeid og økonomisk vekst

Spesialisthelsetjenesten skal arbeide for å oppheve koblingen mellom økonomisk vekst og miljøødeleggelser, avskaffing av barnearbeid, tvangsarbeid og moderne slaveri og menneskehandel. Nasjonale, regionale og lokale anskaffelser skal fremmer ansvarlig handel og rettferdig konkurranse mellom leverandører, der samfunnsansvar er en viktig komponent på lik linje med kvalitet, pris og leveringssikkerhet. Spesialisthelsetjenesten skal arbeide for å fremme seriøse og gode arbeidsforhold og delta i bekjempelsen av arbeidslivskriminalitet i byggeprosjekter lokalt og regionalt. Seriositetskrav i alle entreprisekontakter med leverandører, månedlige kontroller på byggeplasser og samarbeid med skatteetaten og politiet er tiltak som skal bidra til å forebygge arbeidslivskriminalitet i byggeprosjektene.

Innovasjon og infrastruktur

Det utadvendte sykehus og spesialisthelsetjenester i hjemmet er sentrale begreper i *Nasjonal helse- og sykehusplan*. I pasientens helsetjeneste er det et mål at sykehuset skal komme nærmere pasientene. Det er et felles mål for sykehusene i Norge at andel polikliniske konsultasjoner over video og telefon skal være minimum 20 prosent innen 2030. Digital hjemmeoppfølging kan bidra til et mer differensiert og tilpasset tjenestetilbud, bedre ressursutnyttelse og samtidig reduserer forbruk i sykehus og transport for pasienter.

Bærekraftige byer og samfunn

Som eiendoms- og byggforvalter er sykehusenes rolle i areal- og byutvikling viktig. Spesialisthelsetjenesten vil bidra til samfunns- og byutvikling som tar hensyn til demografiske endringer, klimaendringer, globalisering, urbanisering og digitalisering. Bygg- og anleggssektoren står for en betydelig andel av nasjonens klimafotavtrykk. Bygninger alene er ansvarlig for mer enn 40% av energiforbruket i samfunnet og byggeplasser står trolig for opptil 20% av en storbys CO2-utslipp. Det pågår en betydelig utbyggingsaktivitet i de fire helseregionene og det er viktig å ha en felles beskrivelse for hvordan sykehusprosjekter skal ivareta klima- og miljøspørsmål og hvilke krav som skal stilles. Sykehusbygg HF har på oppdrag fra eierne utarbeidet

dokumentet «Standard for klima og miljø i sykehusprosjekter». Formålet med standarden er å innføre effektive klima- og miljøtiltak i byggeprosjektene. Standarden ble vedtatt i de fire regionene høsten 2021 og skal inngå som en del av beslutningsgrunnlaget i alle sykehusprosjekter, både for nybygg og rehabilitering. Statens veileder for samfunnsøkonomiske analyser skal benyttes for å sikre god kostnytte vurdering.

Ansvarlig forbruk og produksjon

Bærekraftig forbruk og produksjon handler om å gjøre mer med mindre ressurser. I sykehus er det et stort forbruk av materiell, og det er vesentlig å redusere unødig forbruk av ressurser, sikre gjenvinning og ombruk og redusere avfallsmengdene i alle deler av livssyklusen. Spesialisthelsetjenesten har en betydelig innkjøpsmakt og skal være en pådriver for miljøvennlig innkjøp og sirkulær økonomi. I dag forbruker vi mye mer enn hva som er bærekraftig for kloden. For eksempel går en tredjedel av maten som blir produsert bort, uten å bli spist. Det er et felles mål at matavfall i sykehus skal reduseres med 50 prosent fra 2019 til 2030.

Stoppe klimaendringer

For å bidra til å stoppe klimaendringene har sykehusene i landet satt mål om å redusere direkte klimagassutslipp med 40 prosent innen 2030, med referanseår 2019. Dette tilsvarer en reduksjon på ca. 175 000 tonn CO₂e for spesialisthelsetjenesten innen 2030. Og innen 2045 skal sykehusdrift være klimanøytral.

Klimanøytralitet innebærer at virksomheten ikke slipper ut mer klimagass i atmosfæren enn det virksomheten greier å fange opp eller fjerne.

Spesialisthelsetjenestens langsiktige mål om klimanøytral drift innen 2045 skal inngå som en del av COP 26 Helseprogram og Statens veileder for samfunnsøkonomiske analyser skal legges til grunn i arbeidet.

Samarbeid for å nå målene

Sykehusdrift påvirker miljø og klima gjennom forbruk av varer og utstyr, transport, byggeaktivitet, drift av bygg, håndtering av legemidler og kjemikalier. For å lykkes med bærekraftsmålene trengs det godt samarbeid lokalt, regionalt og nasjonalt. Både i spesialisthelsetjenesten og med andre aktører. Det interregionale samarbeidsutvalget for klima og miljø (Grønt sykehus) koordinerer aktivitet innenfor miljø og bærekraft i spesialisthelsetjenesten. Lederes og medarbeideres bevissthet rundt miljø- og klima er avgjørende for å lykkes med arbeidet i helseforetakene. Ledere skal ta ansvar for å kontinuerlig forebygge og redusere miljøpåvirkningen fra egen virksomhet. Foretakene skal ha faglig kompetente og miljøbevisste medarbeidere.

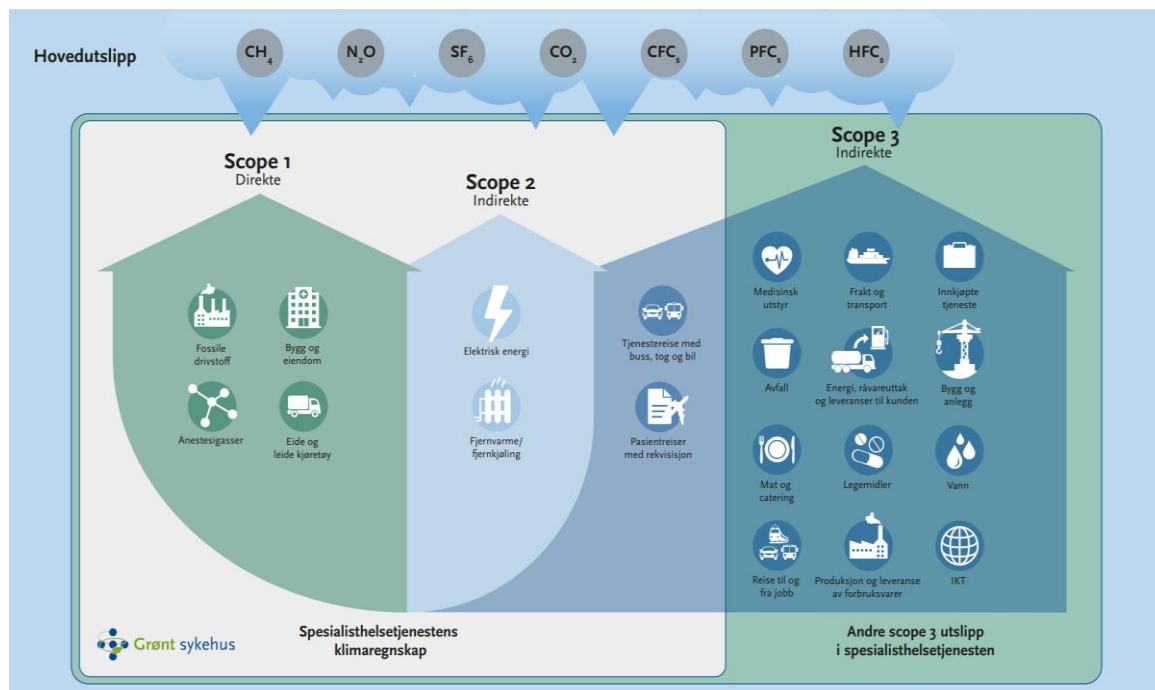
Lokale mål

Felles klima- og miljømål for spesialisthelsetjenesten kommer i tillegg til lokale mål i helseforetakene. I årlig oppfølgingsmøte mellom helseforetakene og de regionale helseforetakene skal det rapporteres på både felles – og lokale klima- og miljømål.

Vedrørende felles klimamål har helseforetakene ulike utgangspunkt for potensiell reduksjon av CO₂e-utslipp. Det er derfor hensiktsmessig at hvert enkelt helseforetak vurderer hvilke tiltak som iverksettes for å redusere 40 prosent utslipp innen 2030.

Klimaregnskap

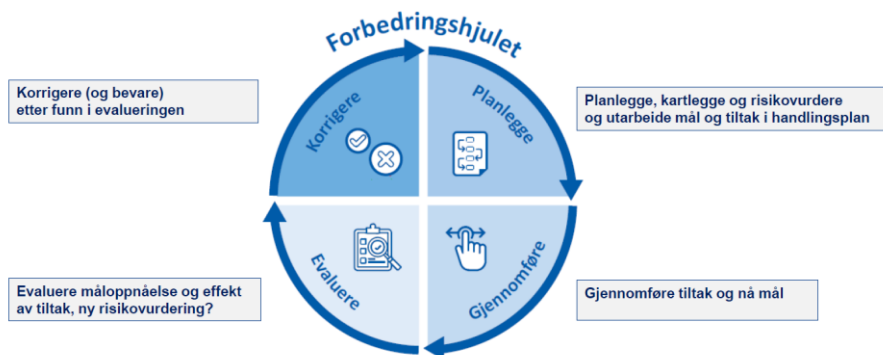

Klimaregnskapet omfatter helseforetak i de fire regionene, samt de felleseide selskapene. Årlig klimaregnskap fremstilles i *Spesialisthelsetjenestens rapport for samfunnsansvar*.

Klimaregnskapet omfatter utslipp knyttet til direkte drift (scope 1 og 2); energiforbruk, forbruk av lystgass, anestisegasser og kuldemedier (F-gasser), transport av ansatte i tjenestereise og transport av pasienter. Klimaregnskapet omfatter ikke (scope 3) utslipp knyttet til innkjøp av varer og tjenester som er vesentlige kilder til klimautslipp fra sykehus. Klimaregnskapet videreutvikles årlig, og Sykehusinnkjøp HF vil arbeide med et kunnskapsgrunnlag knyttet til indirekte utslipp i 2022, og foreslå utslippsreducerende tiltak for de fire regionale helseforetakene. De regionale helseforetakene er ansvarlig for forbedring og utvikling av felles klimaregnskap for spesialisthelsetjenesten i samarbeid med relevante samarbeidspartnere.

Miljøledelse - en integrert del av virksomhetsstyringen

Et virkemiddel for å sikre kontinuerlig forbedring av arbeidet med miljø og bærekraft er å integrere miljøledelse i ordinær virksomhetsstyring.

Det anbefales at Helseforetakets miljøledelsessystem integreres i virksomhetsstyringen knyttet til kvalitet, HMS og samfunnsansvar.

Internkontrollforskrift HMS	Ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgssektoren	Ledelsessystem ISO 14001 Miljøledelse	Kvalitetsledelse ISO 90001
<p>§ 1: Internkontrollen skal tilpasses virksomhetens art, aktiviteter, risikoforhold og størrelse i det omfang som er nødvendig for å etterleve krav til HMS-lovgivningen</p> <p>§ 5, punkt 1-8:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Krav i lov og forskrift er tilgjengelig og ha oversikt. 2. Sørg for at medarbeiderne har tilstrekkelig kunnskaper for å delta i HMS-arbeidet. 3. Sørg for medarbeidernes medvirkning. 4. Fastsett mål for H, M og S 5. Ha oversikt over egen organisasjon, herunder fordeling av ansvar, oppgaver og myndighet 6. Kartlegg farer og problemer. Vurder risiko - ha planer og tiltak. 7. Iverksett rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav. 8. Systematisk overvåk og gjennomgå internkontrollen for å sikre at den fungerer som forutsatt. 	<p>§ 1-1: Å bidra til faglig forsvarlige helse- og omsorgstjenester, kvalitetsforbedring og pasient- og brukersikkerhet, og at øvrige krav i helse- og omsorgslovgivningen etterleves.</p> <p>Demings forbedringssirkel:</p> <p>§6: Plikten til å planlegge §7: Plikten til å gjennomføre §8: Plikten til å evaluere §9: Plikten til å korrigere</p>	<p>Innhold kapittel 4-10:</p> <p>4: Organisasjonens kontekst 5: Lederskap 6: Planlegging 7: Støtte i organisasjonen 8: Drift 9: Evaluering av prestasjon 10: Forbedringer. Identifisere interne og eksterne forhold som påvirker arbeidsmiljøet</p> <p>PUKK-hjulet i ISO 14001:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Planlegg • Utfør • Kontroller • Korrigere 	<p>7 prinsipper:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kundefokus • Lederskap • Menneskers engasjement • Prosesstankegang • Forbedring • Bevisbasert beslutningstaking • Relasjonsledelse

Internrevisjoner

Det skal gjennomføres årlige internrevisjoner i helseforetakene og tema for revisjonene knyttes opp til felles klima- og miljømål. De regionale helseforetakene skal i samarbeid med helseforetakene utarbeide felles revisjonsplaner og sjekklister. Oppfølging av funn fra revisjonene inngår i ledelsens gjennomgang i helseforetakene. Sentrale funn vil bli belyst i oppfølgingsmøter mellom RHF og HF, og i Spesialisthelsetjenestens rapport for samfunnsansvar.

Systematikk for internrevisjoner skal utarbeides og piloteres i 2022. Samarbeidsutvalget for klima og miljø vurderer om det er behov for å gjennomføre opplæringstiltak.

Evaluering

Rammeverk for miljø- og bærekraft i spesialisthelsetjenesten skal bidra til å strukturere og samordne arbeidet med miljø- og bærekraft i helseforetakene for å fremme god helse og redusere klimautslipp gjennom miljøvennlig drift. Hensikten er å styrke innsatsen lokalt, regionalt og nasjonalt ved felles målområder, forankringsprosesser og aktiviteter.

Helseforetakene involveres i årlig evaluering om ønsket effekt er oppnådd. Felles evaluering legges frem for Samarbeidsutvalget for klima og miljø (Grønt sykehus).

Rammeverk for miljø og bærekraft og felles klima og miljømål evalueres årlig av RHF AD-møte. Mindre justeringer og oppdateringer gjøres kontinuerlig av Samarbeidsutvalget for klima og miljø.

En felles nettside med beskrivelse av Rammeverk og felles mål er under utarbeiding og forventes ferdigstilt i januar 2022: [Neste generasjon plan - Felles klima- og miljømål](#)

Vedlegg:

1. Sentrale føringer
2. Felles indikator-katalog
3. Rapporteringsmal